

Реформа инспекције: У радној групи очекују да ће завршити посао до марта и да ће Влада Србије до јуна утврдити нацрт закона о инспекцијском надзору. Та област тренутно је регулисана у око 1.000 различитих прописа

До лета „кровни“ закон

Весна Лапчић

Право је чудо што у Србији никада није расписан конкурс за радника који би се искључиво бавио опслуживањем инспекција. Према тврдњама привредника због честих инспекцијских контрола, обиља нових закона, неуклађености при одлучивању инспектора неретко морају да задуже радника, па и читаве тимове да буду на услузи инспекторима. Доскоро су и сами менаџери морали годишње да посвете десетине сати овој проблематици.

Ситуација се, међутим, мења и то је показала и анкета 1.000 привредника, коју је спровео УСАИД, а додатно би требало да се побољша усвајањем „кровног“ закона чији се нацрт очекује у марту. Биће то први прави корак у реформи инспекцијског надзора. А колико је то важно сведочи и чињеница да је Србија готово једина земља у Европи у којој реформа инспекцијског надзора није спроведена.

Горан Ковачевић, генерални директор трговинског предузећа Гомекс каже да инспекцијски надзори трају од два сата па до неколико дана. Чести су захтеви да се документација носи у седиште надзора што повећава трошкове.

„Инспекције углавном делују на бази `акцијџа`. Када се деси неки ин-

цидент онда су сви на терену и више није важно да се утврди право стање ствари већ је битно да се нађе `кривац`. Пошто инспекције потпадају под разна министарства, координација не постоји, а често због преплитања надлежности и неусаглашености прописа поједина питања третирају дијаметрално супротно”, објашњава овај привредник.

Велике компаније, према његовим речима, имају тимове који се баве овим проблемом што ствара додатне трошкове који су укалкулисани у цену производа. Већи проблем имају мала и средња предузећа која немају стручне и финансијске капацитете да би, како каже Ковачевић, доскочили овим проблемима, због чега су жртве казнене политике и коруптивних захтева.

Милан Стефановић, члан радне групе за припрему нацрта закона о инспекцијском надзору и експерт УСАИД Пројекта за боље услове пословања каже да се нацрт тог прописа очекује у марту, док би Влада требало да га усвоји у јуну. Закон би требало да успостави стандардизоване процедуре, пошто тренутно инспекцијски надзор регулише око 1.000 различитих прописа.

Ковачевић каже да се инспекцијски органи не посматрају као део привреде који омогућава нормално пословање већ као „апарат за попуњавање буџета“. Прописи су написани тако да је пословање тешко у потпуности ускладити са прописима. „Сваки инспектор може да нађе пропуст ако жели. Креатори прописа крећу са предубеђењем да привредници сигурно крше прописе, па ако инспектор не нађе неправилности, постоји

сумња да се ради о корупцији“, истиче Ковачевић.

Селекција

Кључни елемент реформе инспекције је, како каже Стефановић, да се успостави инспекцијски надзор заснован на процени ризика. „То би омогућило да се чешће контролишу субјекти код којих је повећан ризик од непридржавања прописа“, каже Стефановић.

Међународна искуства показују да се код предузећа код којих је процењен мали ризик иде у редовни инспекцијски надзор једном у пет година, где је средњи ризик једном у три, а где је велики једном годишње. Поред тога постоје ванредни надзори. Поред процене ризика једно од решења би било и да све неопходне инспекције одједном иду у надзор као и да нису у обавези да изађу у ванредни надзор по свакој пријави, већ само уколико утврде постојање ризика.

„Претходних година су се често контролисали исти субјекти, било да постоји или не постоји потреба. Инспекцијски надзор је био учестао, контролисане су исте ствари, а контроле би дуго трајале“, наглашава Стефановић.

Поменута анкета привредника показује да се ситуација поправља. Пореска, тржишна и инспекција рада и даље најчешће контролишу привреднике, просечан број посета драстично је смањен, време које руководиоци проведу у раду са инспекторима ове године пало је са 70 на 17 часова, док је просечна казна смањена за скоро 50 одсто, на 868 евра.

Доналд Мекре, консултант на пројекту УСАИД-а каже да циљ регулаторних и надзорних тела треба да буде смањење ризика. „На пример, разлог за постојање система безбедности на раду је да се смање фаталне несреће, а не да се дисциплинују привредници. Дакле, ефикасност надзорних тела треба да се мери према томе да ли је смањен број несрећа на раду, а не колико ће бити пријава. Велики број прекршаја указује на то да регулаторни систем није добар. Успех би требало да се мери по томе колико су предузећа усклађена са регулативом“, објашњава овај стручњак.

И Стефановић сматра да би инспекција требало да има стручну уло-

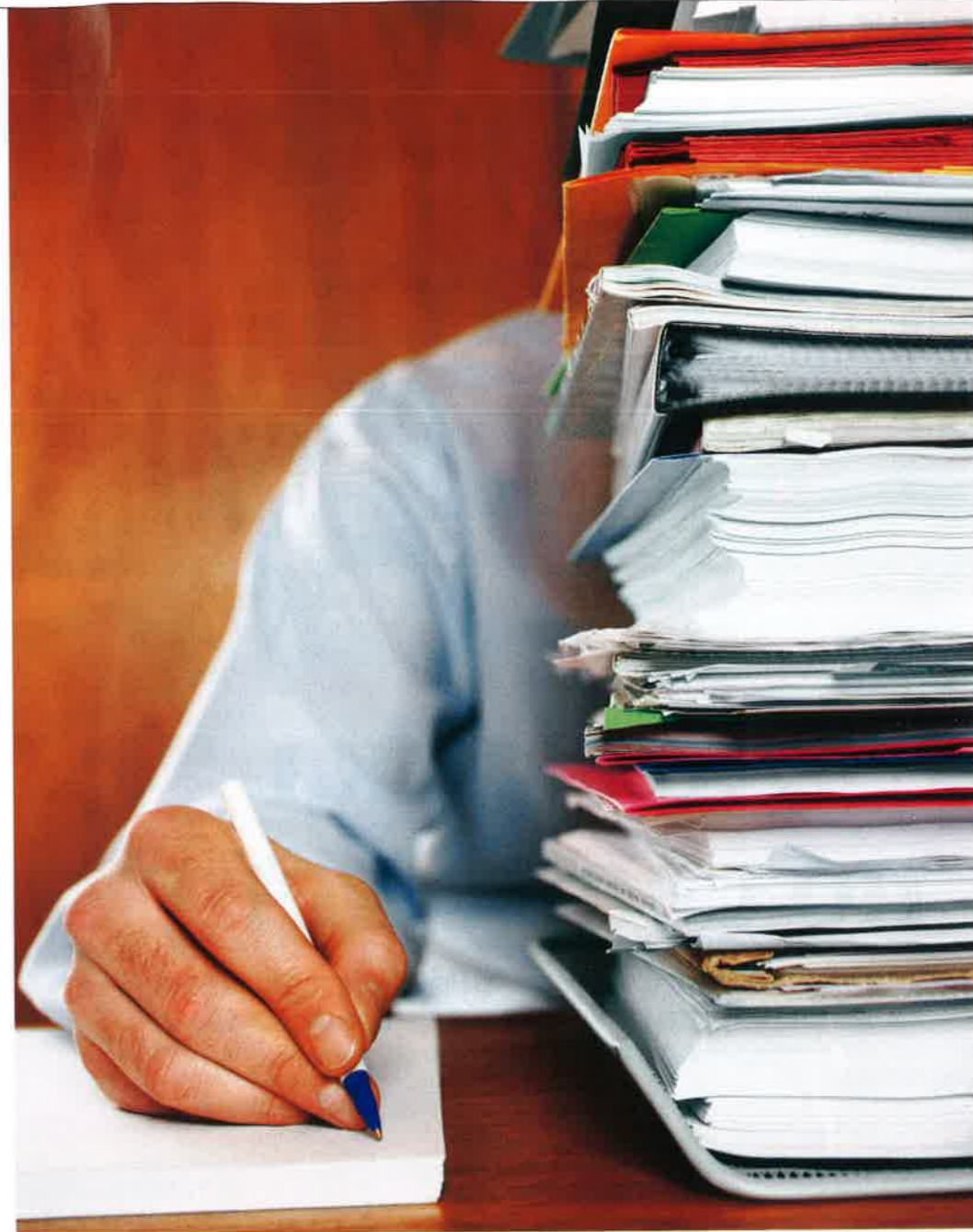
гу, а не да буде полицијског карактера. „Много бољи ефекти се постижу превенцијом која подразумева указивање субјекту на обавезе из прописа. Такав систем захтева едукацију инспектора, а подразумева и њихову заштиту, материјалну сигурност, законску могућност да није у обавези да аутоматски подноси прекршајне пријаве. Идеја је и да све мере које се изричу треба да буду сразмерне економској снази“, наглашава Стефановић.

Координација

Прекршаји се најчешће дешавају из незнања недовољно стручног кадра, посебно у малим фирмама, показују анализе. То не чуди, јер се последњих година усваја велики број закона, уредби и правилника што је веома тешко испратити са ограниченим капацитетима код већинског дела привреде. Једно од решења ће бити увођење контролних листа, које би садржале списак онога шта контролише инспектор.

„Постојећи Закон о државној управи из 1992. остао је на снази само у делу који се тиче инспекцијског надзора. У једном од чланова се каже да инспектор превентивно делује, а у другом да је обавезан да поднесе прекршајну пријаву. Саме инспекције нису сигурне шта да раде. Најбољи пример превенције је писмо директора Пореске управе Ђевабџиници „Мари“ у којем упозорава да морају да издају фискалне рачуне, а постојао је законски оквир да их одмах казне“, наводи Стефановић.

Једна од битних ставки предстојеће реформе је координација инспекција због чега се, према садашњем стању ствари, уводи нова институција у виду координационог тела. У Републици Српској, на пример, уведен је Инспекторат. Горан Вранић, консултант за инспекцијске информационе системе и учесник у успостављању Инспектората РС каже да је централизовани модел организације инспекције логичан избор за мале земље. С политичког аспекта, међутим, место првог човека Инспектората постаје политички атрактивно, што може негативно да утиче на интегритет и развој капацитета инспекција и Инспектората, упозорава Вранић. Зато, сматра он, решење треба тра-

жити између апсолутно централизоване и децентрализоване организације инспекције.

Најновија међународна искуства показала су да боље резултате даје координационо тело, које уз помоћ информационог система може да види када је и која инспекција ишла у контролу, шта је контролисала, какви су закључци.

„Једна од битних ставки новог закона биће поступак и надлежности инспекције у погледу предузимања мера према непријављеним субјектима који обављају делатност. Дешава се да они остају ван домашаја, јер се инспекције проглашавају ненадлежним, што ствара нелојалну конку-

ренцију и повећава сиву економију“, каже Стефановић.

Доналд Мекре каже да ће се инспекције на развијеним тржиштима потрудити да усклађивање са прописима има и комерцијалног смисла. „Оне граде поверење код привредника да ће им на тај начин бити омогућена фер конкуренција те да ће и њихови конкуренти бити суочени са истим трошковима усклађивања као и они“, објашњава он.

Сви саговорници НИН-а сагласни су да би реформа инспекцијског надзора створила боље услове пословања, већу правну сигурност и допринела привлачењу инвестиција. Још само да се са речи пређе на дела. ■